

ХАБАР
МЕМЛЕКЕТТІК БАСШЫЛАРЫ Қ.Қ. ТОҚАЕВ
ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНА

ТЕК МЕМЛЕКЕТТІК. БІР ҰЛТ. ӘЛЕУМЕТТІК ҚОҒАМЫ

Құрметті жерлестер!

Құрметті депутаттар, Үкімет мүшелері!

Қазақстан Республикасы Конституциясының 59-бабына сәйкес VII сайланған Парламенттің үшінші сессиясын ашық деп жариялаймын.

Құрметті депутаттар!

Баршаңызды Парламенттің кезекті сессиясының басталуымен құттықтаймыз!

Биыл еліміз дамудың жаңа кезеңіне аяқ басты.

Жалпыхалықтық референдумда азаматтардың басым бөлігі саяси жаңғырту курсы қолдады.

Конституциялық реформа Жаңа Әділ Қазақстанды құрудағы іргелі қадам болды.

Құрылымдық экономикалық реформалар саяси жаңғыртудың жалғасы болуы керек.

Бізде «азамат – бизнес – мемлекет» триадасындағы қарым-қатынастар терең қайта құрылды.

Ең алдымен мемлекет барлығына тең мүмкіндіктер мен әділеттілікті қамтамасыз етеді.

Қоғамдық игіліктердің жоғары деңгейіне және халықтың әлеуметтік осал топтарына, оның ішінде ерекше қажеттіліктері бар азаматтарға қолдау көрсетуге кепілдік беріледі. Президент жанындағы Омбудсменнің тиісті институты құрылады.

Мемлекет экономикалық еркіндікті толық қолдайды, бірақ сонымен бірге азаматтарды нарықтың шектен тыс ауытқуынан табанды түрде қорғайды.

Шағын және орта бизнес күшті дамымақ.

Енді мен реформалардың нақты бағыттарын баяндаймын.

БІРІНШІ. ЖАҢА ЭКОНОМИКАЛЫҚ САЯСАТ

Экономикамыздың жүйелі проблемалары белгілі. Бұл шикізатқа тәуелділік, еңбек өнімділігінің төмендігі, инновацияның жеткіліксіз деңгейі, табыстың біркелкі бөлінбеуі.

Әрине, мұның бәрі күрделі мәселелер, бірақ оларды шешудің нақты жолдары бар.

Олар – макроэкономикалық тұрақтылық, экономиканы әртараптандыру, цифрландыру, шағын және орта бизнесті, адами капиталды дамыту, заң үстемдігін қамтамасыз ету.

Дегенмен, бұл мәселелерде әлі де айтарлықтай ілгерілеушілік жоқ. Жаңа тәсілдер қажет екені анық.

Біздің экономикалық саясатымыздың негізгі мақсаты – азаматтарымыздың әл-ауқатының сапалы және инклюзивті өсуі өзгеріссіз қалады.

Жаңа экономикалық бағыттың басымдықтары мыналар болады:

- жеке кәсіпкерлік бастаманы ынталандыру, яғни мемлекеттік капитализмнен және экономикаға мемлекеттің шектен тыс араласуынан бас тарту;

- бәсекелестікті дамыту, яғни барлығына тең мүмкіндіктер беру;

– және, әрине, ұлттық табысты әділ бөлу.

Мұның бәрі бірқатар басым міндеттерді шешуді болжайды.

Бірінші. Бағаны әкімшілік реттеу бүкіл салалардың инвестициялық тартымдылығын төмендетеді, тауар тапшылығына және импортқа тәуелділікке әкеледі.

Сондықтан баға белгілеуге мемлекеттің араласуын кезең-кезеңімен алып тастау қажет.

Ерекшелік бәсекеге қабілетті емес нарықтар болады - монополистердің тарифтері қатаң бақылауда қалады. Бірақ бақылау қысым дегенді білдірмейді.

Бүгінде мемлекеттік органдар, оның ішінде құқық қорғау органдары бизнесті тексеруге асыққан, бағалар мен тарифтерді төмендетуді талап ететін жағдайлар жиілеп кетті. Мұндай популистік әрекеттерді тоқтату керек.

Монополиялардың пайдасын шектеу және инфрақұрылымға инвестицияны қамтамасыз ету қажеттілігі арасындағы тепе-теңдікті сақтау маңызды.

Елімізде электр желілерінің үштен екісі, жылу коммуникацияларының 57 пайызы және сумен жабдықтау желілерінің жартысына жуығы тозған. Бұл сандар өздері үшін айтады.

Тарифтерді жасанды тежеу электр жарығын сөндіруге, жазатайым оқиғаларға, соның салдарынан азаматтардың денсаулығы мен өміріне қауіп төндіреді.

Монополиялық нарықтарда «Инвестицияға айырбас тарифі» жаңа тарифтік саясатына көшу қажет.

Желілер мен қуаттардың тозуы кемінде 15%-ға азайтылуы керек.

Тариф инфрақұрылымға салынған инвестицияға және ашықтықты қамтамасыз ету үшін мемлекеттік мониторинг жүйесіне қатысуға айырбас ретінде беріледі. Меншік иесі инвестицияның едәуір бөлігін тариф есебінен емес, өз қаражатынан жасауы керек.

Инновацияларды енгізуді тиімді ынталандыру, тарифтік сметаның шегінде шығындардың бір бөлігін қайта бөлуге мүмкіндік беру және кірістің белгілі бір бөлігін сақтау қажет.

Кейбір тұтынушылар үшін бағалар басқалары үшін қызметтердің қымбаттауымен шектелетін тарифтерді кросс-субсидиялауды кезең-кезеңімен тоқтатуға тура келеді.

Екінші. Экономиканы одан әрі монополиясыздандыру институционалдық шешімдерді талап етеді.

«Конгломерат» ұғымына заңнамалық деңгейде анықтама беру керек.

Бір-бірімен байланысқан нарық субъектілері экономикалық шоғырлануға рұқсат алуға міндетті.

Олардың барлық транзакциялары, оның ішінде нарықтық емес бағаларды пайдалану белгілеріне мұқият тексерілуі керек.

Нарықтық экономиканың дамуына бірыңғай операторлардың қызметі кері әсерін тигізуде.

Сондықтан бұл мекемені реттеу керек.

Жұмыс істеп тұрған операторлар бәсекелестік ортаға берілуі немесе монополист деп танылып, олардың қызметі арнайы монополияға қарсы заң шеңберінде реттелуі керек.

Үшінші. Тұрақты экономикалық өсу нақты, болжамды салық саясатына тікелей байланысты.

Фискалдық реттеуді қалпына келтіру мақсатында 2023 жылы жаңа Салық кодексі дайындалады.

Оның ең проблемалы блогы – салықтық әкімшілендіруді толығымен жаңарту қажет.

Сондай-ақ кез келген бетпе-бет өзара әрекеттесуді жойып, салықтық бақылауды толық цифрландыруды қамтамасыз ету қажет.

Тағы бір басымдық – салықтық жеңілдіктердің тиімділігін арттыру.

Ол үшін экономиканың әртүрлі салаларында сараланған салық ставкаларына көшу қажет.

Технологиялық жаңғыртуға және ғылыми дамытуға бағытталған пайдаға корпоративтік табыс салығын төмендету немесе босату тетіктерін енгізу қажет.

Салық төлеуден жалтару азғыруларын барынша азайту үшін арнайы салық режимдерін оңайлату қажет.

Жаңа кодексте салық жүктемесін азайту мақсатында ұйымдардың әдейі бөлшектенуіне жол бермеу қарастырылуы тиіс.

Өркениетті сауданы дамыту үшін барабар мөлшерлемелері мен қарапайым рәсімдері бар бөлшек салықты қолдануды кеңейту қажет.

Салық реформасының бөлігі ретінде «сән-салтанат» деп аталатын салықты енгізуді қарастыру маңызды.

Ол қымбат жылжымайтын мүлік, көліктер сатып алу үшін алынады және орта тапқа әсер етпейді.

Мен автокөліктерді сатып алу кезіндегі алымдар тақырыбына жеке тоқталамын.

Кейбір көршілес елдердің көліктеріне қатысты мәселе баршаға аян.

Олар қоғамдық қауіпсіздікке қатер төндіріп, заң шеңберінен тыс қалады.

Алдағы уақытта көліктерді әкелудің барлық заңсыз арналарына тосқауыл қою үшін шешуші шаралар қабылдау қажет.

Сонымен қатар, ағымдағы жылдың 1 қыркүйегіне дейін әкелінетін мұндай көліктерге қатысты жағдайды реттеу қажет.

Оларды заңдастыру үшін 200-250 мың теңгеден аспайтын сомада кәдеге жарату және бастапқы тіркеу үшін бірыңғай алым алуды ұсынамын.

Бұл шара іздеуде жоқ және кедендік «рәсімнен» өткен көліктерге қатысты болуы керек.

Төртінші. Тиімді салық саясаты ашық кедендік әкімшілендірумен тығыз байланысты.

Салық және кедендік ақпараттық жүйелерді толық интеграциялауды аяқтау маңызды.

Әрі қарай. Бірнеше шолушылардың болуы тиімсіздіктің негізгі себептерінің бірі болып табылады.

Сондықтан шекарада кедендік бақылаудың кешенді тетігін енгізу қажет.

Кедендік ресімдеу орталықтары «бір терезе» қағидаты бойынша жұмыс істеуі керек.

Бесінші. Біз өз мүмкіндігімізбен өмір сүруді үйренуіміз керек.

Бюджеттік саясат моделі «бюджеттік басқарудан» «нәтижелерді басқаруға» көшу арқылы реформаланады.

Тікелей Бюджет кодексінде бюджетті жоспарлау мен атқару кезінде сақталуы міндетті болып табылатын шектеуші нормаларды бекіту қажет.

Ұлттық қор қаражатын тиімсіз жұмсау тәжірибесі тоқтатылады. Бұл өте маңызды.

Бұл ретте Ұлттық қордан трансферттер жалғасады, бірақ тек маңызды инфрақұрылымды және республикалық маңызы бар жобаларды дамыту үшін.

Бюджеттік процестерді түбегейлі жеңілдету қажет.

Үкіметтерге игерілмеген қаражатты келесі жылға ауыстыруға рұқсат беру керек. Бұл шешім бюджетке ақшаны қайтарудың тиімсіз тәжірибесінен арылуға көмектеседі.

Бұл ретте бюджеттік тәуекелдерді басқару жүйесін, оның ішінде квазимемлекеттік секторды іске қосу қажет.

Біз салық түсімдерін аймақтарға аударуды бастадық, бұл жұмысты жалғастыру қажет.

Қалыптасқан «Халықтың қатысуы бюджеті» жобасын аудандық маңызы бар қалалар мен ауылдарға кеңейту керек.

Бұл ретте жұртшылықты тарта отырып, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық шығындарының кем дегенде 10%-ын қалыптастыру қажет.

Белгіленген тәсілдерді тиімді жүзеге асыру үшін жаңа Бюджет кодексін қабылдау қажет.

Алтыншы. Кәсіпкерлікті жүйелік қолдау.

Бұл жерде, ең алдымен, толыққанды «таза парақтан реттеуді» іске қосу қажет. Бұл бұйрық екі жылдан бері аяғын сүйретіп келеді.

Жүздеген, мыңдаған заңға тәуелді актілер мен нұсқауларға шексіз түзетулердің орнына жаңа жинақы және түсінікті жұмыс ережелерін бекіту керек.

Бұл тәсіл 2024 жылдың 1 қаңтарынан бастап толығымен енгізілуі тиіс.

Әрі қарай. Қаржылық қолдау көрсету кезінде мемлекет бәсекеге қабілетті шағын және орта кәсіпкерлікке басымдық береді.

Мұндай көмектің негізгі өлшемдері жалақы қорының өсуі және салық шегерімдерінің ұлғаюы болмақ.

Сонымен қатар, мемлекеттік қолдау шараларын алушыларды анықтаудың автоматтандырылған жүйесі енгізіледі.

Мемлекеттік сатып алудың сапалы жаңа жүйесін құру қажет.

Ең төменгі баға емес, сатып алынатын тауарлар мен қызметтердің сапасы басымдық болуы керек.

Мемлекеттік және квазимемлекеттік ұйымдардың сатып алулары бір платформаға көшуі тиіс.

Бұл тәсілдерді жүзеге асыру үшін «Мемлекеттік сатып алу туралы» жаңа заң қабылдау қажет болады.

Жетінші. Мемлекеттік-жекеменшік әріптестіктің жаңа моделіне көшу қажет.

Бүгінде көптеген МЖӨ жобалары жосықсыз кәсіпкерлер мен шенеуніктердің «науызына» айналды.

Бұл саладағы келісім-шарттар ашық және конкурстық негізде жасалуы тиіс.

Бұл тетіктің тиімділігін арттыру үшін тиісті заң қабылдау қажет.

Сегізінші. Отандық бизнес үшін күрделі мәселе несие ресурстарының жетіспеушілігі болып табылады.

Қазақстандағы шағын және орта бизнесті жеткіліксіз қаржыландыру шамамен 42 миллиард долларды құрайды.

Бұл ретте банктер көп триллион долларлық өтімділікті жинақтады, бұл шын мәнінде экономика үшін жұмыс істемейді.

Ұлттық банк, Қаржылық реттеу агенттігі, Үкімет нақты секторды тұрақты және қолжетімді несиелеуді қамтамасыз ету үшін нақты шешімдер табуы керек.

Жағдайдың ең күрделі ерекшеліктерін ескере отырып, Ұлттық банк үлкен икемділік, тапқырлық дер едім. Шетелде жақсы мысалдар бар.

Тоғызыншы. Жер – өндірістің негізгі факторы. Оған қол жеткізбей бизнес жүргізу мүмкін емес.

Жыл соңына дейін жер телімдерін кәсіпкерлерге жедел және ашық түрде берудің тиімді тәсілдерін әзірлеу қажет.

Әрбір облыста және ірі елді мекенде бос немесе пайдаланылмайтын жерлердің бар-жоғына баға беру керек.

Бұл ақпарат бизнес үшін толық қолжетімді болуы керек.

Бұл шаралар бизнес-сыныптың ғана емес, жалпы экономиканың бәсекеге қабілеттілігін арттыратынына сенімдімін.

ЕКІНШІ. НАҚТЫ СЕКТОРДЫҢ ДАМУЫ

Ең алдымен, жер қойнауын игеруге инвестиция тартудың заңнамасы мен рәсімдерін айтарлықтай жеңілдету қажет болады.

Геологиялық ақпараттың бірыңғай деректер банкі құруды аяқтау қажет.

Үкіметке өнеркәсіп саласының инвестициялық тартымдылығын арттыруды тапсырамын.

Өткен жылы менің тапсырмам бойынша барлық арнайы экономикалық аймақтардың тиімділігін бағалау жүргізілді. Оның нәтижелері бойынша проблемалық аймақтар анықталып, жаңа тәсілдер белгіленді.

Енді АЭА-ны дамытудың түбегейлі басқа саясатына көшу керек.

Шетелдік кәсіпорындардың Қазақстанға қоныс аударуына байланысты бұл мәселе ерекше маңызға ие.

АЭА-ны инвестициялық ынталандыру мәселесіне басқаша қарау керек. Мұндағы басты қағида мынау болуы керек: инвестиция неғұрлым көп болса, соғұрлым көп пайда болады.

Бұл ретте қызметтің басым түрлеріне жатпайтын, бірақ маңызды индустриялық жобаларды жүзеге асыратын инвесторларға жер учаскелері салық және кедендік преференцияларды қолданбай берілуі мүмкін.

Сондай-ақ, барлық инвестициялық міндеттемелерді адал орындаған кәсіпорындарға АЭА аумағында жер учаскесіне меншік құқығын беру мәселесін шешу қажет.

Жалпы, инвестиция тарту үшін жүйелі жұмыс қажет. Бұл Үкіметтің бірінші кезектегі міндеті.

Әрі қарай. Жоғарыда айтылғандай, мемлекет экономикаға қатысуын дәйекті түрде азайтады.

«Самұрық-Қазына» қоры экономиканың негізгі секторларын бақылауға жеткілікті акциялардың басым бөлігін ғана иеленетін инвесторға айналуда.

Қордың басқа да активтері мен акциялары, оның ішінде «Халықтық IPO» тетігі арқылы жекешелендірілетін болады.

«Самұрық-Қазына» бірлескен инвестор ретінде жеке инвесторлар жүзеге асыра алмайтын маңызды жобаларға ғана қатысады. Мұндай жобаларды Елбасы айқындайды.

Ендігі мәселе – еліміздің транзиттік әлеуетін нығайту.

Қазіргі геосаяси жағдайды ескере отырып, Қазақстан Азия мен Еуропа арасындағы ең маңызды құрлық дәлізіне айналуға.

Біз ашылып жатқан мүмкіндіктерді толық пайдаланып, шын мәнінде жаһандық маңызы бар көліктік-транзиттік хабқа айналуымыз керек.

Қазақстан қазірдің өзінде Ақтауда контейнерлік хаб құру, Транскаспий дәлізін дамыту сияқты ірі жобаларды жүзеге асыруға кірісті. Бұл жұмысқа әлемнің жетекші логистикалық компаниялары тартылады.

«Қазақстан темір жолы» ұлттық компаниясы толыққанды транзиттік-логистикалық корпорацияға айналады.

Жолдардың, оның ішінде жергілікті жолдардың құрылыс сапасына ерекше назар аудару қажет.

Бюджетке қыруар қаржы құйылғанымен, бұл мәселе күн тәртібінен түспейді.

Мен бұған дейін 2025 жылға қарай жақсы жағдайда жергілікті маңызы бар жолдардың үлесін 95%-ға дейін жеткізуді тапсырған болатынымын. Үкімет бұл мәселені тікелей бақылауға алуы керек.

Жол құрылысы кезіндегі заң бұзушылықтарды анықтау жұмысында нақты нәтиже қажет.

Осы уақытқа дейін битуммен қамтамасыз етуде үзілістер бар. Бұл ірі мұнай өндіруші ел үшін бос сөз.

Үкімет бұл мәселені түпкілікті шешуі керек.

Жалпы, ашығын айтсақ, Үкімет жұмысындағы жүйелі олқылықтар, үнемі туындайтын отынның, не қанттың тапшылығы азаматтардың орынды наразылығын туғызуда. Бұл министрлер кабинетінің салғырттығы мен белсіздігінің салдары.

Бұлай жалғаса берсе, нақты кадрлық шешімдер қайта қабылдануы керек.

Әрі қарай. Құрылыс секторы ұлттық экономика құрылымында маңызды орын алады. Ол елдің жалпы ішкі өнімінің 5-6 пайызын құрайды, ал сабақтас салаларды есепке алғанда – әлдеқайда көп.

Сонымен қатар, бүгінгі таңда Қазақстанда сәулет-құрылыс қызметі 2,5 мыңнан астам түрлі құжаттармен реттеледі.

Сыбайлас жемқорлықты тудыратын күрделі, бюрократизацияланған жүйе қалыптасты.

Осы уақытқа дейін ескірген құрылыс нормалары мен нормалары қолданылып келеді.

Сондықтан Үкіметке тұжырымдамалық жаңа құжат – Қала құрылысы кодексін қабылдауды тапсырамын.

Әрбір қала үшін жер телімдері мен инженерлік желілердің функционалдық интерактивті карталары жасалуы керек.

Жер кадастрында өнеркәсіп орындарының карталары көліктік-коммуналдық инфрақұрылымның өзекті схемаларымен толықтырылуы тиіс.

Негізгі мәселелердің бірі – ауыл шаруашылығын дамыту.

Саланың жағдайы елдің азық-түлік қауіпсіздігіне тікелей әсер етеді.

Өндіріс көлемін ұлғайту және отандық ауыл шаруашылығы өнімдерінің қосымша құнын арттыру жөніндегі стратегиялық міндетті шешу қажет.

Тек астық пен мал сатуға болатын заман өткен.

Үкімет саланы субсидиялаудың жаңа ұзақ мерзімді тәсілдерін дайындауы керек.

Бюджеттік қаражат тиімді кіріс беруі керек.

Мемлекет енді ақшаны оңды-солды шашпайды.

Субсидияларды бөлу мен игеруге бақылауды күшейту қажет.

Ауылдық кооперация аграрлық секторды дамыту үшін үлкен перспективалар ашады.

Тиісті пилоттық жоба жүзеге асырылды. Оның қорытындысы бойынша оған қатысқан ауыл шаруашылығы кооперативтерінде өнім екі есеге, мал басының өсімі төрттен бір есеге жуық артты.

Бұл табысты тәжірибені аймақтардың ерекшеліктерін ескере отырып, бүкіл ел бойынша біртіндеп кеңейту керек.

Өнеркәсіп озық технологиялық шешімдерге өте мұқтаж.

Қазір ауыл шаруашылығын дамыту үшін толық ақпарат жоқ.

Ауыл шаруашылығы жерлерінің жағдайы, су ресурстары, ирригациялық жүйелер және көліктің қолжетімділігі туралы барлық әртүрлі ақпарат бірыңғай цифрлық платформада біріктіріледі.

Жалпы, келер жылдан бастап еліміздің агроөнеркәсіп кешені жаңа әрі тұрақты қағидалар бойынша жұмыс істеуі керек.

Пайдаланылмай жатқан жерлерді алып қою жөніндегі комиссияның қызметіне жеке тоқталғым келеді.

Оның жұмысы аясында қазірдің өзінде 2,9 миллион гектарға жуық ауыл шаруашылығы жерлері мемлекет меншігіне қайтарылды. Жыл соңына дейін кемінде 5 миллион гектар жерді қайтару жоспарлануда.

Пайдаланылмаған немесе заңға қайшы берілген жерлердің жалпы көлемі шамамен 10 миллион гектарды құрайды.

Үкімет пен әкімдер 2023 жылдың соңына дейін олар бойынша нақты шешімдер қабылдауы керек. Оның үстіне жер мәселесіне қатысты тексерулерге мораторий алынып тасталды. Елдің тұрақты экономикалық дамуына елеулі кедергі су ресурстарының жетіспеушілігі болып табылады. Қазіргі нақты жағдайда бұл тақырып ұлттық қауіпсіздік мәселелері санатына өтуде. Сыртқы су ағынының азаюы оны тиімсіз пайдалану арқылы күшейеді – ысыраптар 40%-ға дейін жетеді. Саланың басқа да типтік проблемалары: инфрақұрылымның жоғары тозуы, автоматтандыру мен цифрландырудың төмен деңгейі, ғылыми қамтамасыз етілмеуі және кадр тапшылығы. Оларды шешу үшін мамандарды тарта отырып, Үкімет жанындағы Су кеңесінің жұмысын жандандыру қажет. Сұраныс бар мамандарды дайындау үшін мықты базалық университетті анықтау қажет. Жалпы, су шаруашылығын дамыту үшін үш жылдық жобаны дайындау керек.

ҮШІНШІ. ЕЛ БОЛАШАҒЫНА СТРАТЕГИЯЛЫҚ ИНВЕСТИЦИЯЛАР

Еліміздің басты құндылығы – адам.

Сондықтан ұлттық байлықты әділ бөлу және әрбір азаматқа тең мүмкіндіктер беру – реформаларымыздың басты мақсаты.

Ұлт саулығы қамтамасыз етілгенде ғана қоғамның үйлесімді дамуы мүмкін.

Денсаулық сақтау саласындағы реформаларға қарамастан, бұл саланың жай-күйі көп нәрсені күткен жоқ.

Жиналған мәселелер кешенін бірден шешу мүмкін емес екені анық. Сондықтан күш-жігерді маңызды аспектілерге шоғырландыру керек, олардың бірі қаржыландыру жүйесі.

Саланың созылмалы жеткіліксіз қаржыландырылуы сақтандырылған азаматтардың өздеріне тиесілі медициналық қызмет көлемін алмауына алып келеді.

Медициналық көмекті мемлекет кепілдік берген және сақтандыру пакеттеріне жасанды бөлу жағдайды қиындатып отыр.

Біз сақтандыру үлгісінің жоқтығын айтуымыз керек. Бұл үлкен олқылық.

Ерікті медициналық сақтандыру жүйесін түпкілікті іске қосу қажет.

Үкіметке денсаулық сақтауды және тұтастай алғанда әлеуметтік секторды қаржыландыру тәсілдерін қайта қарауды тапсырамын.

Медициналық инфрақұрылымды, оның ішінде мемлекеттік-жекеменшік әріптестік арқылы кешенді жақсартуға ерекше назар аудару қажет.

Медицина – инвестициялық тартымды сала, тек қолайлы жағдай жасау керек.

Мен келесі жылдан бастап еліміздің ауыл тұрғындарының қажеттіліктеріне бағытталған ұлттық жобаны жүзеге асыруды бастау туралы шешім қабылдадым.

Екі жылдың ішінде бүгінде медициналық мекемелері жоқ 650 ауылда фельдшерлік-фельдшерлік-акушерлік пункттер салынып, толықтай жабдықталмақ.

Осылайша, мемлекет миллионнан астам азаматтың алғашқы медициналық-санитарлық көмекке қол жеткізуін қамтамасыз етеді.

Ұлттық жоба аясында 32 аудандық аурухана жаңғыртылып, ауданаралық көпсалалы мекемеге айналады.

Оларда инсульт орталықтары, хирургия, реанимация және оңалту бөлімдері болады.

Бұл төрт миллионнан астам азаматқа медициналық қызмет көрсету сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, шалғай елді мекен тұрғындарына білікті көмекке қолжетімділікті ашатын телемедицина дамытылады.

Отандық денсаулық сақтаудың бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін дәрігерлерді даярлау жүйесін дәйекті түрде жетілдіру қажет.

Медициналық жоғары оқу орындарында көпсалалы университеттік ауруханалар мен емханалар құрылады.

Үш жыл ішінде резидентура бойынша оқу гранттарының жылдық саны 70%-ға ұлғайтылады.

Бұл шаралардың барлығы ұлтымыздың денсаулығын сөз жүзінде емес, іс жүзінде жақсартады.

Келесі маңызды мәселе – ұлт әлеуетін көтеруде шешуші рөл атқаратын білім беру жүйесінің жай-күйі.

Халқымызда «Ел боламын десең, бесігіңді түзе» деген мақал бар.

Сондықтан мектепке дейінгі білім беру саласына басымдық берілуі тиіс.

Алайда бүгінде Қазақстандағы 2 мен 6 жас аралығындағы балалардың жартысынан сәл астамы ғана мектепке дейінгі тәрбиемен қамтылған. Мұндай жағдайға жол беруге болмайды.

Балабақшамен қамтамасыз ету мәселесін түбегейлі шешу қажет.

Сонымен қатар, білім беру қызметкерлерінің әлеуметтік жағдайын, еңбекақысын жақсарту бойынша пәрменді шаралар қолға алынуы тиіс.

Бұл ретте осы сала мамандарына нақты талаптар қойып, жұмыс көлемін кезең-кезеңімен қысқарту қажет.

Өз ісіне адал педагогтар – білім берудегі ілгерілеудің қозғаушы күші.

Сондықтан балабақшаларды емес, тәрбиешілерді аттестациялау керек.

Табысты ұлт болып қалыптасуының тағы бір маңызды факторы – орта білім сапасы. Әрбір қазақстандық оқушының оқуы мен жан-жақты дамуы үшін лайықты жағдайлар болуы керек. «Жайлы мектеп» жаңа ұлттық жобасы осыған бағытталған.

2025 жылға дейін заман талабына сай 800 мың студенттік орын ашамыз. Бұл апатты және үш ауысымдағы мектептер мәселесін толығымен шешеді.

Бұл шара қалалар мен ауылдардағы білім беру инфрақұрылымының сапасы арасындағы айырмашылықты да айтарлықтай жояды.

Жалпы, жаңа мектептер салу Үкімет пен әкімдердің басым бағыттарының бірі болуы тиіс. Жемқор шенеуніктерді соттау нәтижесінде мемлекет билігіне түскен заңсыз жолмен алынған барлық қаражат мектеп құрылысына жұмсалуды керек.

Үкімет бұл әрекетті заңды түрде тіркеу туралы шешім қабылдауы керек.

Мектеп формасының барлық оқушыларға мүмкіндігінше қолжетімді болуын қамтамасыз ету маңызды. Мемлекет оны бюджет есебінен белгілі бір әлеуметтік осал санаттағы балаларға беруі керек деп ойлаймын.

Мектеп формасын сатып алуға берілетін нысаналы мемлекеттік тапсырыстар отандық жеңіл өнеркәсіпті дамытуға бағытталуы тиіс.

Әділ Қазақстанды құруда мектеп мұғалімдерінің шешуші рөл атқаратынына терең сенімдімін. Соңғы жылдары бұл мамандықтың тартымдылығын арттыру мақсатында мемлекет тарапынан ауқымды жұмыстар атқарылуда.

Дегенмен, бұл бағытта әлі де оң өзгерістер қажет.

Педагогикалық жоғары оқу орындарын аккредиттеудің жаңа стандартын қабылдап, мұғалімдердің құзыреттілік шеңберін әзірлеу қажет.

Жаһандық ғылыми-техникалық прогресті ескере отырып, орта мектепте жаратылыстану-математикалық пәндер мен ағылшын тілін оқытуды күшейтудің маңызы зор.

Мектептерде қазақ және орыс тілдерін оқыту мәселесі қоғамда қызу талқылануда. Мен өте анық айтайын: қазақша да, орысша да еркін сөйлейтін балаларды тәрбиелеуіміз керек.

Бұл өскелең ұрпақтың игілігі үшін. Білім министрлігі популисттердің жетегінде кетпей, дәл балалардың мүддесін ойлауы керек. Өскелең ұрпақ алған білім, оның ішінде тілді меңгеру жағынан екі аяғынан нық тұруы керек. Олардың білімі – біздің күшіміз.

Өз кезегінде техникалық және кәсіптік білім беретін оқу орындары еңбек нарығының нақты қажеттіліктеріне бағдарланып, еліміздің жаңа экономикалық бағытының міндеттеріне сай болуы қажет.

Бұл ретте ата-аналармен және оқушылармен серіктестік қарым-қатынасты дәйекті түрде құру қажет, олар алған білім мен дағдылардың сапасы мен өзектілігі үшін өз үлесін көтеруі керек.

Дәл осы мақсатта жеке білім беру жолдамаларын енгізу жоспарлануда.

Баланы оқытуға, оның ішінде мектептен тыс жұмыстарға мемлекет беретін барлық қаражат бірыңғай білім беру шоттарында жинақталатын болады.

Шын мәнінде, бұл балалардың біліміне инвестициялай алатын негізгі мақсатты капиталға айналады.

Бұл қадам еліміздің әрбір азаматы үшін тең мүмкіндіктер принципін іс жүзінде жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Бұл даму логикасында жоғары білім саласындағы реформаларды жалғастыру қажет.

Отандық жоғары оқу орындарының сапасы артқан сайын олардағы оқу құны да өседі.

Сондықтан мемлекет білім беру гранттарын бөлуді жоспарлап отыр, ол ҰБТ нәтижелеріне және басқа да көрсеткіштерге қарай көлемі бойынша – 30-дан 100 пайызға дейін сараланады.

Сондай-ақ, оқуға жылдық 2-3 пайызбен жеңілдікті несие беріледі.

Бұл шаралар жоғары білімді қолжетімді етеді, сонымен қатар қоғамдағы серіктестік пен өзара жауапкершілік идеологиясын күшейтеді.

Келесі нәзік мәселе – студенттерді жатақханамен қамтамасыз ету.

Бұл мәселені шешу үшін жоғары оқу орындарымен және құрылыс компанияларымен мемлекеттік-жекеменшік әріптестік тетігін белсенді түрде енгізу қажет.

Сонымен қатар, барлық мәселені шешуді мемлекеттің мойнына арту дұрыс емес деп ойлаймын.

Сондықтан жатақхананың болуы жекеменшік жоғары оқу орындарының мемлекеттік қаржыландыруға қолжетімділігінің критерийлерінің бірі болуы керек.

Әрине, оқу орындарына мұндай талаптарды кезең-кезеңімен енгізу керек.

Сондай-ақ студенттердің кейбір әлеуметтік осал санаттары үшін тұрмыстық шығындарды субсидиялау мүмкіндігін пысықтауға болады.

Университеттердегі эндаумент қорлары білім беру экожүйесін дамытудың негізгі буынына айналуы тиіс.

Әлемнің жетекші университеттерінде мұндай эндаумент-қорлар ғылым мен инновацияны тұрақты қаржыландырудың негізі болып табылады.

Халықтың әл-ауқатын арттырудың негізгі факторы – нарық жағдайына сәйкес келетін жалақының өсуі.

Мемлекет ең төменгі жалақыны анықтаудың жаңа әдістемесін енгізеді, ол оның мөлшерін біртіндеп ұлғайтады.

Мен ең төменгі жалақыны 60-тан 70 мың теңгеге көтеруді шештім. Бұл 1,8 миллион азаматтың кірісіне тікелей әсер етеді.

Зейнетақы жүйесін айтарлықтай қайта іске қосу қажет.

Ең төменгі базалық зейнетақы мөлшерлемесін ең төменгі күнкөріс деңгейінің 70%-ына, ал ең жоғарысын 120%-ға дейін дәйекті түрде жеткізу қажет. Бұрын қабылданған шешімдермен бірге бұл 2025 жылға қарай жалпы зейнетақыны орта есеппен 27%-ға арттыруға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, кең әлеуметтік сұранысты ескере отырып, әйелдердің зейнетке шығу жасы 2028 жылға дейін 61 жас болып бекітіледі.

Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының тиімді инвестициялық стратегиясын әзірлеу қажет.

Онда сіз мінсіз беделі бар жеке компанияларды және жоғары кәсіби командаларды тарта аласыз.

Әлеуметтік қамсыздандыру жүйесін де түзету қажет болады.

2023 жылдың 1 қаңтарынан бастап бала күтімі бойынша төлем мерзімін бір жарым жылға дейін ұлғайтамыз. Ата-аналар ең маңызды нәрестелік кезеңде балаларымен ұзағырақ болады.

Әлеуметтік сақтандыру жүйесіне қатысушылар үшін жұмысынан айырылу бойынша төлемдер орташа айлық табыстың 45%-ына дейін өседі. Бұл олардың жұмысқа оңай әрі жылдам оралуына көмектеседі.

Азаматтардың әл-ауқатының маңызды элементі атаулы әлеуметтік көмектің бірыңғай жүйесін құру болады.

2023 жылдан бастап цифрлық отбасы картасы мен әлеуметтік әмиянды енгізу жоспарлануда.

Осы бастамалар аясында түрлі мемлекеттік қолдау шаралары біріктірілетін болады. Олар айқын және, ең бастысы, мақсатты және белсенді болады.

Жастарға жан-жақты қолдау көрсету – біздің абсолютті басымдықтарымыздың бірі.

Келер жылы 100 мыңға жуық жас әртүрлі жұмыспен қамту шараларымен қамтылады.

Жастар кәсіпкерлігін қолдау үшін жылдық 2,5 пайызбен жеңілдетілген шағын несиелеудің жеке тетігі іске қосылады.

Ұсынылып отырған шаралар азаматтарды әлеуметтік қорғау жүйесінің тиімділігін арттырады, қоғамымызды үйлесімді және әділ етеді.

Жалпыхалықтық референдумда қабылданған Конституцияға енгізілген өзгерістер Әділ Қазақстанның символына айналды.

Жер мен табиғат байлығы халықтың меншігі деген басты қағиданы Негізгі Заңда бекіттік. Бұл жай ғана әдемі декларация емес, барлық реформалардың лейтмотиві.

Әрбір отбасы елдің ұлттық байлығын пайдаланғаны үшін нақты табыс алуы керек.

Сондықтан мен жариялаған Балалар жылы аясында жаңа «Балаларға арналған ұлттық қор» бағдарламасын іске қосуды аса маңызды деп санаймын.

Ұлттық қордың жылдық инвестициялық кірісінің 50 пайызын балалар 18 жасқа толғанға дейін мерзімінен бұрын алу құқығынсыз арнайы жинақ шоттарына бөлуді ұсынамын.

Кәметтік жасқа толғаннан кейін жинақталған сома тұрғын үй сатып алуға және білім алуға жұмсалады.

Бұл қаражат өскелең ұрпаққа кәметтік өмірге нағыз жолдама береді.

Қор шынымен де ұлттық мәртебеге ие болып, халық игілігіне қызмет ететін болады.

Осы ауқымды істі жан-жақты зерделеу қажеттігін ескере отырып, жобаны 2024 жылдың 1 қаңтарынан бастап іске қосуды тапсырамын.

«Жаңа Қазақстанның» рухына сай тағы бір бастама «Самұрық-Қазына» қорының таза кірісінің кемінде 7 пайызын жыл сайын «Қазақстан халқына» қоғамдық қорына аудару болмақ.

Сонымен қатар, табысты кәсіпкерлер мен ауқатты азаматтар бұл қорға өз үлестерін қосатынына сенімдімін.

Жалпы, адам әлеуетін дамыту үшін елге шетелден дарынды мамандарды, әсіресе, шығармашылық пен кәсіпкерлік саласында табысқа жеткен мамандарды тартудың маңызы зор.

Біз тиімді көші-қон саясаты туралы айтып отырмыз.

Ең сұранысқа ие және жоғары білікті кадрлардың тапшылығын азайту қажет.

Ғылым, денсаулық сақтау, өнеркәсіп, IT саласындағы құнды мамандар үшін мемлекет жеңілдіктер енгізіп, тұруға рұқсат алу құқығымен виза береді.

Экономикамызға 300 мың доллардан астам инвестиция салған шетелдік бизнесмендер он жылдық виза мен тұруға рұқсат алу мүмкіндігіне ие болады.

Қандастардың қоныс аудару саясаты мен ішкі көші-қонды реттеу түбегейлі реформадан өтеді.

Бұл мәселеде демографиялық және экономикалық тенденцияларды, сондай-ақ ұлттық мүдделерді ескеретін тәсілдерді қолданудың принципті маңызы бар.

Ұлттың күші адамда, денсаулығында, терең білімінде.

Біздің қоғамда кәсіпқойлық пен еңбекті бағалау өте маңызды.

Тағы да қайталаймын: еңбекқор азаматтар, өз ісінің нағыз мамандары елдегі ең құрметті адамдар болуы керек.

Мемлекетімізді нығайтып отырған да осы азаматтар.

Ұлттық Құрылтай отырысында және «Аманат жастар рухи» партиясы жастар қанатының съезінде осы тақырыпты ерекше атап өттім.

Біз еңбек адамдарын құрметтеуіміз керек.

Қандай кәсіппен айналысатыныңыз маңызды емес, бастысы жұмысты адал атқару.

Жастардың бір мамандықтың барлық қыр-сырын түсінуге ұмтылуы маңызды, өйткені кәсіпқойлардың еңбегі әрқашан жоғары бағаланады.

Біздің өскелең ұрпақ тек Қазақстанда ғана емес, шетелде де бәсекеге қабілетті болуы керек.

Көрші мемлекеттердің азаматтары ешбір жұмысты назардан тыс қалдырмай, шетелде жұмыс істеп жатыр. Олардың қатарында елімізде толағай табыстарға жетіп жүрген мамандар аз емес.

Ең бастысы – адал еңбек. Осыны жақсы түсінетін ұрпақ тәрбиелеуіміз керек.

Идеологиялық жұмыста бұл мәселеге көп көңіл бөлу керек.

ТӨРТІНШІ. МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУДЫ ҚАЛПЫНА ОРНАТУ

Жоспарланған құрылымдық экономикалық реформалар мемлекеттік басқару жүйесін қайта іске қосуды талап етеді.

Адамдар бос декларациялар мен жарқын болашақтың бітпейтін тұсаукесерлерінен шаршады. Азаматтар мемлекеттік органдардан уәделерінің ресми емес, нақты орындалуын күтеді.

Мемлекеттік басқару жүйесін орталықсыздандыруға, сонымен бірге саяси шенеуніктердің жеке жауапкершілігін арттыруға баса назар аудару керек.

Үкімет құзыретінің бір бөлігі министрліктерге берілуі керек – нақты министр «ұжымдық кабинет» емес, нақты салалық саясатқа жауапты болуы керек.

Үкімет салааралық мәселелерді шешуге баса назар аударады.

Бұл бағыттағы бірінші қадам Премьер-Министр кеңсесін мемлекеттік басқарудың озық стандарттарына жауап беретін ықшам мемлекеттік аппаратқа айналдыру болмақ. Әңгіме атын өзгертуде емес, нақты реформада.

Орталық ведомстволардың вертикалын оңтайландыру арқылы бізге жергілікті атқарушы органдардың өкілеттіктерін айтарлықтай кеңейту қажет.

Бұл өзекті мәселелердің шешімін аймақтарға, халыққа жақындатады.

Жергілікті өзін-өзі басқару мәселелеріне, қоғамдық кеңестердің, ҚСЖ және ОСИ қызметін қайта форматтау мәселелеріне жіті назар аудару қажет.

Тұрғын үйлерді жайластырумен және қалалардың инфрақұрылымымен айналысу қажет. Олардың сыртқы келбеті мен ішкі инфрақұрылымының жұмыс істеуі азаматтардың үмітін ақтамайды, шетелдіктер алдында елдің беделін түсіреді.

Үкіметке мемлекеттік органдардың тиімділігі мен жауапкершілігін арттыру үшін жаңа әкімшілік реформаны әзірлеуді тапсырамын.

Жаңа Қазақстанға жаңа мемлекеттік басқарушылар керек.

Заман талабын ескере отырып, мемлекеттік қызметшілерді іріктеу және жұмыстан босату жүйесі қайта құрылуы керек.

Мемлекеттік қызметтің жеке сектор мамандары үшін барынша ашық болуы маңызды.

Кадрлық резервті күшейту қажет.

Мемлекеттік қызмет агенттігі стратегиялық кадр қызметінің толыққанды институтына айналуы тиіс.

Үкімет Агенттікпен бірлесе отырып, дүние жүзіндегі отандастардың әлеуетін біріктіру үшін арнайы платформаны іске қосуы керек.

Квазимемлекеттік сектордағы басқару тиімділігін арттыруға ерекше назар аудару қажет.

Бұл бағытта жұмыс басталды, оны қажетті нәтижеге жеткізу қажет.

Ол үшін «Самұрық-Қазына» қоры жұмысының жаңа үлгісін түпкілікті анықтау қажет.

Әлемдегі ең жақсы инвестициялық және өндірістік компаниялар басшылыққа алынуы керек.

Мемлекеттік активтерді басқару ашық болуы керек.

Үкімет жыл сайынғы Ұлттық баяндаманы дайындауды қамтамасыз етеді және оны Парламентке жібереді.

БЕСІНШІ. ЗАҢ ЖӘНЕ ТӘРТІП

Заңның үстемдігі мен сот төрелігін жүзеге асырудың сапасы қамтамасыз етілуге тиіс.

Бұл сот жүйесін жедел жаңартып, жетілдіруді талап етеді.

Судьялардың біліктілігі жоғары, адал және әділетсіз болуы керек.

Ең алдымен, жоғары тұрған әріптестерге тәуелділігін азайта отырып, барлық судьялардың тең мәртебесін қамтамасыз ету қажет.

Сот төрағаларының көптеген лауазымдары судьялық лауазымдарға ауыстырылады.

Судьялардың өздері сот төрағалары мен сот алқалары төрағалары лауазымдарына кандидаттарды іріктеуде таңдаулы тетіктерді қолдануды ұсынамын.

Сондай-ақ Жоғарғы Сот судьяларын сайлау элементтерін енгізуге кірісу қажет. Ол үшін Президент балама негізде Сенатқа кандидаттарды енгізеді.

Бұл салаға мықты заңгерлерді тарту үшін тиісті ынталандырулар мен жағдайлар жасау маңызды.

Судьялардың тәуелсіздігін арттыру үшін Жоғарғы Сот Кеңесінің мәртебесін күшейту қажет.

Судьялыққа кандидаттарды даярлау, олардың біліктілігін арттыру, жас шегін ұзарту, судьялардың міндетін атқарушылардың өкілеттіктерін тоқтата тұру және тоқтату мәселелері Кеңестің құзыретіне беріледі.

Бұл мемлекеттік орган іріктеуден басталып, барлық деңгейдегі судьяларды тағайындауға ұсынымдар берумен аяқталатын нақты кадрлық функциялары бар толыққанды институтқа айналуы тиіс.

Судьяларға әкімшілік қысым көрсетудің барлық құралдарын алып тастап, құқық қорғау органдарының ықпалын жою принципті маңызды.

Судьялардың қызметіне араласуды шектеумен қатар олардың өрескел бұзушылықтар үшін жауапкершілігі күшейтіледі.

Шығаруда судья өрескел қателік жіберген күші жойылған әрбір сот актісін Сот жюриі тексеруі тиіс.

Сондай-ақ «сот төрелігін жүзеге асыру сапасы» критерийі бойынша судьяларды бағалау және жауапкершілікке тарту институтын қайта қарау қажет.

Апелляция институтын реформалау қажет. Бұл жерде шешім бірінші инстанцияға қайта оралмай, мәні бойынша қабылдануы керек.

Сондай-ақ әкімшілік сот төрелігінің аясын кеңейту қажет. Әкімшілік құқық бұзушылықтар мен мемлекеттік органдармен азаматтық-құқықтық даулардың кең ауқымын іс жүргізу кодексіне көшіру ішкі сот төрелігін ізгі және әділ етеді.

Бұл ретте аудандық және облыстық соттар деңгейінде сот төрелігіне қолжетімділік мәселелерін пысықтау қажет.

Бизнес өз мүддесін қорғауда шектен тыс сот төлемдерін елеулі шектеу деп санайды.

Демек, талап сомасының бар пайызының орнына мүлкітік даулар бойынша төлемақының ақылға қонымды мөлшері белгіленуі керек.

Мемлекеттің сот ісін жүргізуге қатысуын азайту керек. Мемлекеттік органдардың өз арасындағы сот ісімен айналысатын кез келді.

Заңды екі министрлік басқаша түсінсе, Үкімет бұл мәселеге нүкте қоюы керек.

Бұл тәсіл мемлекеттік органдар мен мемлекеттік ұйымдар арасындағы дауларға да қатысты.

Түрлі аймақтардың ұқсас істер бойынша әртүрлі шешімдер қабылдауы ғажап емес.

Сот төрелігін жүзеге асырудың біркелкілігін қамтамасыз ету үшін цифрлық аналитикалық құралдар жинағы әзірленуде.

Жоғарғы сот осы зияткерлік жүйені толық енгізуді жеделдетуі керек.

Әрине, сот жүйесін реформалау мұнымен бітпейді, оны қазірдің өзінде Жоғарғы Соттан тыс мамандар әзірлейтін болады.

Бұл процесті бәсекеге қабілетті, қоғамға, тәуелсіз сарапшыларға ашық, демек, тиімдірек етеді.

Келесі кезекте құқық қорғау блогының реформасына тоқталамын.

Бұл сала дәстүрлі түрде жұртшылықтың жіті назарында.

«Қайғылы қаңтар» күндері құқықтық тәртіп жүйесі үшін ауыр сынақ болды.

Одан кейін арандатушылардың ықпалымен митингілер жаппай тәртіпсіздікке ұласып, кейін мемлекетке қарсы көтеріліс сипатына ие болды.

Арандатушылардың көбі шартты немесе жеңіл жазалармен құтылды.

Алайда, бұл адамдар жағдайды әдейі ушықтырғандықтан және қайғылы жағдаймен аяқталған жағдайдың ушығуына шешуші рөл атқарғандықтан, олардың кінәсінің дәрежесі әлдеқайда жоғары.

Маған құқық қорғаушылар мен заңгерлік қауым өкілдері жаппай тәртіпсіздіктерге шақырғаны үшін жазаны қатайту қажеттігін негіздеумен бірнеше рет жүгінді.

Олардың уәждері әбден орынды, сондықтан уәкілетті органдарға бұл мәселені зерттеп, нақты шаралар қабылдауды тапсырамын.

Кез келген қоғамдық арандатушылық пен заңсыз әрекеттерге қатаң жауап беруіміз керек.

Осындай келеңсіз әрекеттерге барған, заң бұзуға шақырған адамдар ауыр жазадан құтыла алмайды.

Бүкіл қоғамға «саяси плюрализм – иә, экстремизм, бандитизм, бұзақылық – үзілді-кесілді жоқ» деген жалпы қағидамызды еске салғым келеді.

Мақсатты арандатушылықтар басталған жерде сөз бостандығы мен пікір плюрализмі туралы сөз болуы мүмкін емес. Бұл – қоғамның тұрақтылығы мен қауіпсіздігіне қол сұғу, мемлекеттің іргесін шайқалту әрекеті.

Бүгін бізге бірлік бұрынғыдан да қажет.

Шерушілер де, тәртіп сақшылары да объективті әділдік қана емес, қоғамның мейірімінен үміт күтетін азаматтарымыз.

Қаңтар оқиғасына ауыр қылмыс жасамаған қатысушыларға мемлекет жазаны жеңілдетіп қойған.

Заңды бұзғандардың көбі өз кінәсін түсініп, істеген істеріне өкінген.

Менің ойымша, олар екінші мүмкіндікке лайық. Сондықтан мен қаңтар оқиғасына қатысушыларға бір реттік рақымшылық жасауды жөн көрдім.

Әрине, рақымшылық тәртіпсіздіктерді ұйымдастыруға қатысы бар негізгі айыпталушыларға, сондай-ақ мемлекетке опасыздық жасады және билікті күшпен ауыстыруға әрекеттенді деп айыпталғандарға әсер етпейді.

Лаңкестік және экстремистік қылмыс жасаған адамдар, рецидивистер, азаптауды қолданғандар рақымшылыққа жатпайды.

Адамгершілік таныту арқылы біз халық болып бұл қасіреттен сабақ алып, оның қайталануына жол бермейміз.

Қаңтар оқиғасы кезінде қаза тапқандардың материалдық жағдайы қиын отбасыларына материалдық көмек көрсетіледі.

Бұл игі іске «Қазақстан халқына» қоры да лайықты үлес қосады деп ойлаймын.

Қаңтар трагедиясының маңызды тағылымы қоғамдық қауіпсіздікті айтарлықтай арттыру қажеттілігін түсіну болды.

Соңғы уақытта ауыр қылмыстар – кісі өлтіру, топтық соғыстар жиілеп кетті.

Олар ерекше цинизммен айналысады және біздің бүкіл қоғамымызға сынақ болып табылады.

Бұл қауіпті тенденцияның тамырына балта шабу керек – жазаны қатайту және мұндай қылмыстар үшін шартты түрде мерзімінен бұрын босатуды болдырмау.

Тұрмыстық зорлық-зомбылықты қылмыстық жауапкершілікке тарту мәселесі қоғамда көптен бері көтеріліп келеді.

Құқық қорғау органдары бұл қадамның қажеттілігіне күмән келтіреді, өйткені бұл мұндай құқық бұзушылықтардың ашылуының төмендеуіне әкеледі деп есептейді.

Бұл жерде біраз шындық бар. Дегенмен, қаншама тұрмыстық зорлық-зомбылық фактілеріне көз жұмып қарай алмаймыз.

Төбелесшілердің жазасыз қалуы олардың қолдарын босатып, құрбандарын қорғансыз етеді.

Мұндай әрекеттерге жауапкершілікті күшейтетін уақыт жетті деп есептеймін.

Тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарының қоғамның айыптауынан немесе біреудің қысымынан қорқуы мүмкін емес.

Ол үшін полицейлер олармен барлық шараларды қолдана отырып, өте нәзік жұмыс істеуі керек.

Синтетикалық есірткіні тұтынудың өсуі ұлт денсаулығына үлкен қауіп төндіреді.

Динамика күрт теріс: соңғы үш жылда айналымнан алынған «синтетика» көлемі 10 есе өсті.

Синтетикалық препараттар жыл сайын арзанырақ және қолжетімді болып келеді.

Олар әлеуметтік желілер, мессенджерлер арқылы дерлік еркін сатылады, тіпті үйіңізге дейін жеткізіледі.

Бұл аса қауіпті әлеуметтік аурудың ауқымын ескере отырып, синтетикалық есірткіні өндіру мен таратуға қарсы күрес жалпыұлттық сипат алуы керек.

Сондықтан нашақорлықпен және есірткі бизнесімен күресудің Кешенді жоспарын әзірлеу қажет.

Интернет пен телефон алаяқтығына ерекше назар аудару керек.

Құқық қорғау органдары осындай қауіптерді анықтау және залалсыздандыру бойынша ақпараттық-талдау жұмыстарын күшейтуі қажет.

Сондай-ақ азаматтардың құқықтық және қаржылық сауаттылығын жүйелі түрде арттыру қажет.

Астында жатқан тетіктерді ашу, сыбайлас жемқорлық пен бюджет қаражаты мен ұлттық байлықты жымқырудың көлеңкелі схемаларының шынайы ұйымдастырушыларын іздеу бойынша жұмысты дәйекті түрде күшейту маңызды.

Қылмыстық және Қылмыстық іс жүргізу кодекстерін қайта қарап, іс жүзінде жұмыс істемейтін немесе сот төрелігіне кедергі келтіретін барлық нәрселерден арылу қажет.

Тиісті түрде түзетілгеннен кейін олардың шексіз түзетулерге ұшырамауы да бірдей маңызды.

2015 жылдан бері Қылмыстық және Қылмыстық іс жүргізу кодекстеріне 1200-ден астам өзгертулер енгізілді.

Заңдарды уақытша конъюнктураға немесе тар корпоративтік мүдделерге сәйкес өзгертуге жол берілмейді.

Сондықтан қылмыстық және қылмыстық іс жүргізу заңнамасын түзету өкілеттігі Әділет министрлігіне берілуі тиіс.

Бұл кадрлық әлеуетті күшейтуді және департаменттің заң шығарушылық қызметінің сапасын арттыруды талап етеді.

Құрметті жерлестер!

Бүгін біз алдағы реформалардың негізгі бағыттарын белгіледік.

Біз мемлекет пен қоғамның барлық салаларын қайта іске қосуымыз керек.

Біз саяси жаңғыртуды «күшті Президент – ықпалды Парламент – есеп беретін Үкімет» деген іргелі формулаға сәйкес жүзеге асырып жатырмыз. Бұл бағыттағы реформалар жалғасын табады.

Біз ұлттық консенсусты, билік пен қоғам арасындағы серіктестікті, «еститін мемлекет» тұжырымдамасын ұстана отырып нығайтамыз.

Біз жолдарды бөлуге емес, керісінше, өршіл мақсаттарға жету үшін шоғырлануымыз керек.

Жаңа жәрмеңке Қазақстан идеясының терең мағынасы осында.

Біздің алдымызда өте маңызды міндет тұр.

елдің егемендігі мен аумақтық тұтастығын сақтау.

Мемлекеттілікті одан әрі нығайту үшін ынтымақ қажет. Басқа амал жоқ.

Халық бірлігі әрқашан біздің ең басты құндылығымыз болды, ол бүгінде одан сайын маңызды бола түсуде.

Халқымыз қашанда тыныштық пен тұрақтылықты бәрінен жоғары қойған.

Осы қиын-қыстау кезеңде бірлігіміз нығая түсуіміз керек.

Сондықтан қоғамда өзара сенімсіздік пен алауыздық себүді тоқтату керек.

Құрметті Парламент депутаттары!

құрметті жерлестер!

Мемлекетіміздің болашағына тікелей қатысты ойлармен бөліскім келеді.

Бүгінгі геосаяси жағдайда мемлекеттігімізді дәйекті түрде нығайтып, реформалар мен жаңарулар бағытын берік ұстануымыз қажет.

Біз өз іс-әрекеттерімізде өте прагматикалық болуымыз керек және елдің ұзақ мерзімді мүдделерінен шығуымыз керек.

Реформалар қарқынын сақтау, барлық саяси мәселелерді сәреден қалдырмай шешу өте маңызды.

Ол үшін алдағы сайлау циклдарын ұтымды құру қажет.

Өздеріңіз білетіндей, келесі Президент сайлауы 2024 жылы, Парламент сайлауы 2025 жылы өтуі тиіс.

Жаңа стратегияға сәйкес негізгі мемлекеттік институттарды кешенді қалпына келтіруді бастау қажет деп санаймын.

Бұл әрбір азаматтың игілігі мен елдің гүлденуі жолындағы бірлескен жұмысты жандандыруға мүмкіндік береді.

Билік өз жоспарларын қоғамнан жасырған саяси дәстүр тарихта қалуы керек.

Сондықтан бүгін мен алдағы сайлау науқандарының кестесін көпшілік алдында ұсынбақпын.

Осы күзде кезектен тыс президент сайлауын өткізуді ұсынамын.

Әділетті Қазақстанды құруға бағытталған түбегейлі және жан-жақты реформаларды табысты жүзеге асыру үшін халық сенімінің жаңа мандаты қажет.

Мен үшін мемлекет мүддесі бәрінен жоғары. Сондықтан, мен өз өкілеттігімді қысқартқанмен, мерзімінен бұрын президенттік сайлауға баруға дайынмын.

Сонымен қатар, көп ойлана келе, мен Президенттің өкілеттіктерінің саны мен мерзімін қайта қарау қажет деген қорытындыға келдім.

Мен Президенттің мандатын қайта сайлану құқығынсыз 7 жылдық бір мерзіммен шектеуді ұсынамын.

Бұл бастама неге негізделген?

Бір жағынан, 7 жыл – кез келген ауқымды бағдарламаны жүзеге асыру үшін жеткілікті мерзім.

Екінші жағынан, президенттік мандаттың бір мерзіммен шектелуі Мемлекет басшысының ұлттық дамудың стратегиялық міндеттерін шешуге барынша назар аударуын қамтамасыз етеді.

Өмір бір орында тұрмайды, ел ішіндегі жаһандық үдерістер мен қоғамдық дамудың серпіні күн сайын үдей түсуде.

Мен ұсынып отырған конституциялық роман билікті монополиялау тәуекелдерін айтарлықтай азайтады.

Сондықтан мен бір реттік президенттік басқару ережесін енгізуді ұсынамын.

Біз биліктің қалыптасуы мен жұмыс істеуінің өркениетті принциптерін орнатуымыз керек.

Жаңа президенттік жүйе саяси тұрақтылықты, қоғамдық құрылымның қазақстандық үлгісінің тұрақтылығын нығайтады.

Сайлаудан кейін мен Президенттің өкілеттігін бір мерзіммен шектейтін бастаманы Парламенттің қарауына ұсынамын.

Егер қабылданса, Қазақстанда жаңа саяси дәуір басталады.

Елімізде саяси модернизация аясында парламентаризмді дамыту басты орынды алады.

Жаңартылған Конституция ойынның әділ және ашық ережелері бар саяси жүйе үшін мүлдем жаңа стандарттарды белгілейді.

Саяси партияларды тіркеу рәсімдері қазірдің өзінде айтарлықтай жеңілдетілді.

Парламент пен мәслихаттарды партиялық тізімдер және бір мандатты округтер бойынша қалыптастырудың жаңа тетіктері жұмыс істей бастайды.

Жалпы, конституциялық реформада көзделген барлық институционалдық өзгерістер жыл соңына дейін заңнамалық тұрғыдан аяқталуы тиіс.

Олар саяси партиялардың көбеюіне, саяси бәсекелестікті күшейтуге, халық қалаулыларының жаңа толқынының шығуына ықпал етеді.

Ескі үлгі бойынша сайланатын биліктің өкілді органдары кезектен тыс сайлау циклінен өтіп, табиғи түрде жаңартылуы керек.

Сондықтан келесі жылдың бірінші жартыжылдығында Мәжіліс пен барлық деңгейдегі мәслихаттар сайлауын өткізуді ұсынамын.

Біз азаматтардың кең тобының мүддесін қорғайтын депутаттардың жаңа құрамын аламыз.

Бұл мәслихаттар мен Парламент жұмысының тиімділігін арттыратынына сенімдімін.

Алдағы уақытта Үкіметке тек көпшілік дауысқа ие болған саяси күштердің өкілдері ғана емес, басқа парламенттік партиялардың өкілдері де кіре алады.

Бұл атқарушы билікке бүкіл қоғамның сұранысын қанағаттандыратын салмақты шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

Осылайша, биыл президент сайлауы, келесі жылы Мәжіліс пен мәслихат депутаттарының сайлауы өтіп, Үкімет жасақталады.

Нәтижесінде 2023 жылдың ортасына қарай барлық негізгі саяси институттар қайта іске қосылады және жаңартылады: Президент, Парламент, Үкімет.

Біз ашық бәсекелестік пен барлығына бірдей мүмкіндік беретін Әділ Қазақстан құрып жатырмыз.

Транспаренттік, адалдық және өзара сенім режимінде ауқымды саяси қайта құруларды жүргізу принципті маңызды.

Жаңа сайлау циклінің мерзімі мен реттілігін жұртшылыққа жария ету шешім қабылдаудағы ашықтық қағидаттарына сәйкес келеді.

Осы қадамдардың барлығы біздің «күшті Президент – ықпалды Парламент – есеп беретін Үкімет» деген негізгі формуламызды бірте-бірте нақты мазмұнмен толтырады.

Қазақстанның болашағы бүгін – біздің сөзіміз бен ісімізде, ниетіміз бен ісімізде туады.

Біз күн сайын ескі мен жаңаның, тоқырау мен дамудың арасында таңдау жасаймыз.

Мен барша отандастарды ұлттық мүдде төңірегінде бірігуге шақырамын.

Әрқайсымыз бірлікті жан-жақты нығайтып, әділеттілік қағидаттарын берік ұстансақ, біз қуатты да табысты ел боламыз.

Әділ Қазақстан құру енді ғана басталып жатыр. Алда тікенді жол күтіп тұр. Бұл курс мызғымас және ішкі және сыртқы сипаттағы кез келген жағдайда жалғасады.

Бос жұмыс пен саботаждан орын болмайды, біз ойлаған жолдан таймаймыз!

Біз ойлаған жолдан таймаймыз!

Әділ Қазақстанды бірге құрамыз!

Қасиетті Отанымыздың жарқын болашағы өз қолымызда!